ԹՈՂ ԼԻՆԻ ԼՈՅՍ ՉՈՒԱՐԹ

Posted on May 10, 2019 by Keghart

Category: Opinions

Ժամանակն է որ Հայաստան ունենայ Իր Արժանավայել Պետական Օրհներգը

Ասատուր Կիւզելեան, Լոնտոն, 13 Փետրուար 2019

Վերջերս դարձեալ վերարծարծուած է Հայաստանի պետական օրհներգը փոխելու հարցը։ Հայաստանի և սփիւռքի լրատու միջոցները ողողուած են տարբեր հայացքներու տէր մարդոց զանազան ու զարմանազան կարծիքներով։

Մէկ բան յստակ է սակայն՝ որ ժողովրդավարական, բարգաւաճ և հզօր Հայաստան մը կերտելու հեռանկարով խանդավար հայերու բաձարձակ մեծամասնութիւնը, յատկապէս մտաւորականներն ու արուեստագէտները, համաձայն են որ վերահաստատուի Արամ Խաչատուրեանի յօրինած հրաշալի հիմնը, որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան պետական օրհներգ։

Ժամանակն է որ Հայաստան ունենայ Իր Արժանավայել Պետական Օրհներգը

Ասատուր Կիւզելեան, Լոնտոն, 13 Փետրուար 2019

Վերջերս դարձեալ վերարծարծուած է Հայաստանի պետական օրհներգը փոխելու հարցը։ Հայաստանի և սփիւռքի լրատու միջոցները ողողուած են տարբեր հայացքներու տէր մարդոց զանազան ու զարմանազան կարծիքներով։

Մէկ բան յստակ է սակայն՝ որ ժողովրդավարական, բարգաւաճ և հզօր Հայաստան մը կերտելու հեռանկարով խանդավար հայերու բաձարձակ մեծամասնութիւնը, յատկապէս մտաւորականներն ու արուեստագէտները, համաձայն են որ վերահաստատուի Արամ Խաչատուրեանի յօրինած հրաշալի հիմնը, որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան պետական օրհներգ։

Վերոյիշեալ հարցի մասին իմ տեսակէտս եղած է և կը մնայ միշտ՝ նոյնը։

Ժամանակին դատապարտելով դատապարտած եմ ”Մեր հայրենիք"ը Հայաստանի պետական օրհներգ հռչակելու համար առնուած որոշումը։ Ինձի համար բոլորովին

անհասկնալի և անբացատրելի էր այդ անիմաստ արարքը, որուն մէջ կարևոր դեր խաղցան, բացի պետական ղեկավարներէն՝ նաև աղմկարար “փառքի մուրացկաններ”, ինչպէս նաև չակերտաւոր “երաժիշտներ”, որոնց գործունէութեան իրաւադաշտը, իմ կարծիքով, սահմանափակուած պէտք է ըլլար քայլարշաւներով…։

Երկրի մը պետական օրհներգը իր մէջ պէտք է խտացնէ իր ժողովրդին պատմութիւնը, անոր մշակոյթը, անոր հոգւոր արժէքները, անոր երաժշտութեան դարաւոր ձայնալիքները, մանաւանդ՝ անոր բարգաւաճ ու պայծառ հայրենիք մը կերտելու վճռականութեան ու հայրենասիրական ոգիին արտայատութիւնը։

Արամ Խաչատուրյանի յօրինած օրհներգը իր մէջ կը խտացնէ ահա՝ այդ բոլորը։

Այս առնչութեամբ տեղին է նշել, որ 1977-ին Արամ Խաչատուրեանը այցելեց Լոնտոն, ուր ճնաց շուրջ երկու ամիս (Հունուար-Փետրուար)։ Մեր ամենօրեայ հանդիպումներէն մէկուն ենթացքին, պատասխանելով հարցումիս, Վարպետը հաստատեց որ իր ստեղծագործութեան հիմնական աղբիւրը եղած է հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը։ Խաչատուրեանէն խնդրեցի խօսիլ նաև Սովետական Հայաստանի օրհներգի երաժշտական կառոյցի մասին։ Որպէս նախկին դպրեվանքցի զարմացայ, երբ Վարպետը յայտնեց, որ օրհներգի յօրինման մէջ օգտագործած է հայկական եկեղեցական շարականներու՝ յատկապէս "Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ”ի երաժշտութիւնը։

Հայաստանի և սփիւռքի մէջ կան մարդիկ և խմբաւորումներ, որոնք դէմ են Ա. Խաչատուրեանի հիմնը որդեգրել որպէս Հայաստանի պետական օրհներգը, առարկելով որ ան յօրինուած է խորհրդային տարիներուն և անկէ “սովետական հոտ կու գայ…։”

Ինչպէս նշեցինք, Ա. Խաչատուրեանի օրհներգը հիմնուած է հայ եկեղեցւոյ շարականներու երաժշտութեան վրայ, հետևաբար անկէ բացարձակապէս “սովետական հոտ” չի կրնար գալ…։ Ընդհակառակը՝ այդ օհներգին մէջ կայհայոց դարաւոր պատմութեան արձագանգը, Հայկ Նահապետի հուժկու ձայնը, Գրիգոր Լուսաւորիչի, Մեսրոպ Մաշտոցի և Սահակ կաթողիկոսի խնկաբոյր աղօթքներուն հունչը , Վարդան Մամիկոնեանի և Դաւիթ Բէկի մարտական ոգին և մեր սրբացած բիւրաւոր նահատակներու արդարութիւն պահանջող ճիչը…։

Ինչպէ՞ս կարելի էր ժամանակակից մեծագոյն երգահաններէն մէկուն, Արամ Խաչատուրեանի յօրինած, և աշխարհի լաւագոյն հիմներէն մէկը համարուող օրհներգը փոխարինել ”Մեր հայրենիք թշուառ անտէր”ով…։ Երաժշտական և բանաստեղծական հարուստ ժառանգութիւն ունեցող հայ ժողովրդին անսներելի է, նոյնիսկ ամօթ՝ ուրիշին յօրինած երգը որդեգրել, որպէս պետական օրհներգ։

ինձի համար անհասկնալի է նաև այն հանգամանքը, թէ ինչպէ՞ս և ինչո՞ւ Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան ղեկավարները “Մեր հայրենիք”ը, որ ոչ մէկ առնչութիւն ունի հայ ժողովուրդի և Հայաստանի հետ, որդեգրեցին որպէս պետական օրհներգ…։

Հաւանաբար գտնուին քաղաքական տարբեր խմբաւորումներու պատկանող մարդիկ, որոնք հարցումս համարեն իրենց հասցէագրուած նետարձակում: Կրնամ վստահեցնել այդպիսիները որ յօդուածս նման նպատակ չի հետապնդեր:

Հայ արուեստի՝ յատկապէս բանաստեղծութեան և երաժշտութեան բնագաւառէն ներս, բազմաթիւ գլուխգործոցներ կեանքի կոչուեցան սովետական տարիներուն: Եթէ Խաչատուրեանի օրհներգէն “սովետական հոտ կու գայ”, նոյն տրամաբանութեամբ՝ “հոտ կու գայ” նաև խորհրդային տարիներուն յօրինուած այլ ստեղծագործութիւններէն: Ի՞նչ ընենք, ոչնչացնե՞նք զանոնք...: Եթէ թոյլատրելի էր "Իտալացի աղջկան երգը” վիրահատելով՝ "մեր հայրենիք թշուառ անտէր"ը դարձնել "մեր հայրենիք ազատ անկախ”ի, նոյն նշտրակով կարելի էր նաև ”Սովետական ազատ անկախ Հայաստան"ի "սովետական"ը կտրել, և անոր փոխարէն դնել, օրինակ՝ "մեր փառապանծ ազատ անկախ Հայաստան” կամ նման ուրիշ արտայայտութիւն մը:

Արամ Խաչատուրեան Տուն-թանգարանի դիմագրքին մէջ (facebook) Լիանա Կարապետեանի հրատարակած Արթուր Եղիկեանի "Հիմնի պատմութիւնը" շահեկան յօդուածը մեծապէս տպաւորեց զիս իր լրջութեամբ և խորաթափանց վերլուծումներով: Նոյն դիմագրքին մէջ օրհներգի հետ կապուած լուրջ վերլուծումներու վրայ հիմնուած կարծիքներ յայտնած և առաջարկներ կատարած են նաև՝ կարգ մը այլ հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ, ինչպէս Դանիէլ Երաժիշտը, Ալեն Սիմոնեանն ու ուրիշներ: Անոնց թելադրութիւնն է, որ Խաչատուրեանի յօրինած հիմնը վերահաստատուի որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան պետական օրհներգ:

Յօդուածս կ’ուզեմ աւարտել հետևեալ եզրակացութեամբ.

Բարգաւաճ ու պայծառ հայրենիք մը կերտելու աշխատանքին նուիրուած ժողովուրդ մը, իմ կարծիքով, **ԱՐԺԱՆԻ Է ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՆՄԱՆ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԵՐԱԺԻՇՏԻ ՄԸ ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՀԻՄՆԸ ՈՐՊԷՍ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐՀՆԵՐԳ:**

****

Առավոտ, 6 Փետրվար 2019

Հունահայերի հայտարարություն

Փետրվար 06,2019
Ամբողջական հոդվածը կարող եք կարդալ այս հասցեով՝
https://www.aravot.am/2019/02/06/1016597/

© 1998 - 2018 Առավոտ – Լուրեր Հայաստանից

Հունահայերի հայտարարություն
Ամբողջական հոդվածը կարող եք կարդալ այս հասցեով՝

https://www.aravot.am/2019/02/06/1016597/

© 1998 - 2018 Առավոտ – Լուրեր Հայաստանից

Ընդառաջելով Հայաստանի Հանրապետութիւնում համաժողովրդական յեղափոխութեան ու նրա արդիւնքում 2018 թւականի Դեկտեմբերի 7-ի արդար ընտրութիւններով ձեւաւորուած Ազգային Ժողովի առաջին փոխնախագահ Ալէն Սիմոնեանի Հ.Հ. ազգային օրհներգի փոխելու առաջարկը քննարկման դնելուն, եւ ի պատասխան Սփիւռքի նախարարութեան պահանջին, յունահայ համայնքի ներքոյ ստորագրեալ կուսակցութիւններն ու կառոյցները գտնում են, որ պէտք է զորակցել նոր օրհներգի հանրային քննարկմանը, և տուրք չտալ նրա դէմ ստեղծուող արհեստական խոչնդոտներին, որով ձգտում են անտրամաբանօրէն պաշտպանել ներկայ օրհներգը:

Մեր կարծիքով,

Ազգային հիմնը պիտի բոլոր առումներով լինի հայկական, հիմնուած ազգային արժեքների վրայ եւ հպարտութիւն ներշնչի իւրաքանչիւր հայի եւ քանի որ Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեան մէջ այդ ամբողջը առկայ է, ինչպէս բանաստեղծուհի Սիլւա Կապուտիկեանն է ասել՝ այն «գրւած է մեր ազգային, հոգեւոր երաժշտութեան մոտիւները օգտագործելով, մեծ թափով, պետականութիւնը զգալու խորը կարողութիւններով... Մենք չպէտք է մեզ զրկենք այդ հպարտութիւնից: Պէտք է պահենք Արամ Խաչատրեանի ստեղծած հիմնը, իհարկէ, տէքստը նորից գրելով», այլապես ինչո՞վ հպարտանանք, երբ մեր ազգային օրհներգը օտարի երաժշտութիւն է թարգմանված բառերով:

Ուստի՝

Հաշւի առնելով վերոնշեալը, համոզւած ենք, որ Հ.Հ. ներկայիս օրհներգը հնարաւոր է փոխել հայ մեծանուն կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրեանի Խորհրդային Հայաստանի համար ստեղծած օրհներգով, իհարկէ, այն յարմարեցնելով նոր պայմանների հետ, նկատի ունենալով այսօրւայ եւ վաղւայ պահաջը՝ խաղաղութեան կողքին աւելացնելով անկախութիւնը, ազատութիւնն ու արդարութիւնը:

Հայկական ժողովրդային Շարժում
Սոցեալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութիւն
Ռամկավար ազատական կուսակցութիւն ,
Հայաստան Հասարակական Մշակութային Կենտրոն

****

15 Յուլիս 2018

Հայրենիքէն անպաշտօն լուրեր կը շրջագային պետական օրհներգը փոխելու

առընչութեամբ: Կ'առաջարկուի որդեգրել Խորհրդային Հայաստանի Սարմենի մշակումով եւ Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեամբ օրհներգը նոր եւ այժմու իրականութիւնը արտայայտող բովանդակութեամբ: Այդ առիթով կը վերահրատարակենք երաժիշտ եւ գեղանկարիչ Փրոֆ. Խաչիկ Ի. Փիլիկեանի յօդուածը որպէս մասնակցութիւն ընթացող քննարկումներուն:- Խմբ.

Խաչատուր Ի. Փիլիկեան, Լոնտոն, Մեծն Բրիտանիա, Յունուար 2011

Ի խորոց սրտէ ուրախացանք որ մեր թանկագին Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութիւնը տուն դարց է շնորհած Վարպետ Արամ Խաչատուրեանի երաժշտութեանը Իբրեւ Հայաստանի Պետական Հիմներգ/Փառերգ:

Հարմար գտանք ուրեմն որ մեր սիրելի ընթերցողներուն տեղեակ պահենք-- վերյիշումով մը-- Փառերգի էութեան հետ առնչուող հարցադրումներուն՝ ըլլան անոնք երաժշտական, հոգեբանական, բանաստեղծական, պատմական կամ քաղաքակրթական:

Վերոյիշեալ առնչութիւններու բացայայտումը, ուրեմն, դրսեւորած էինք դեռ տասն եւ ինը տարիներ առաջ, լայնաշունչ յօդուածի մը մէջ: Իր բնոյթով գիտահետազօտական յօդուածն մըն էր այդ՝ զորս լոյս տեսաւ ՍԴՀԿ օրկան ԱՐԱՐԱՏին մէջ, ի Պէյրութ, Լիբանան:
Յօդուածի ձեռագրային թուականն է Օգոստոս 1991, ի Լօնտոն, Մեծն Բրիտանիա: Սոյն յօդուածը ուղարկուած էր ոչ թէ միայն Սփիւռքահայ գրեթէ բոլոր թերթերուն, այլ եւ մանաւանդ Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութեան առաջին Վսեմաշուք Նախագահին՝ Լեւոն Տէր Պետրոսեանին:

Ահաւասիկ ուրեմն այդ յօդուածը, թեկուզ որոշ յապավումներով, բայց էական իր կուռ բովանդակութեամբ: Եւ իբրեւ յուսալից բաղձանք՝ ԹՈՂ ԼԻՆԻ ԼՈՅՍ ՁՈՒԱՐԹ կոչած էինք յօդուածի վերնագիրը:

Հաւատալով որ եղաւ այդպիսին՝ Վարպետ Արամ Խաչատուրեանի Փառերգի տուն դարձով, մենք պահեցինք նաեւ սոյն Վերնագիր/ Բաղցանքը, մանաւանդ ի մտի ունենալով մեր առաջադրած Սարմենաշունչ տաղը Փառերգին զորս սերտորեն համահնչուն է խաչատուրեանական մեղեդիին:

Երանի, հազար երանի թէ ազատատենչ Միքայէլ Նալպանտեանի 1861-ի «*Իտալացի Աղջկայ Երգ*»ը անհեռատես մոլուցքով մը մեր նոր՝ 1991-ի Հայաստանի Հանրապետութեան գլխին չփաթթուէր իբրեւ օրհներգ: Ափսո՜ս, հազար ափսոս, որ ամբոխավարներու դրդումով պարոնայք ու տիկնայք երեսփոխաններ «թշուառութեան պսակով» եւ «ստրկութեան շղթաներով» արժանի գտան հիմնաւորելու մեր մայր Հողի ու Պետականութեան օրհներգը:

Պետութիւն չունենալով «թշուառ ու անտէր» տեսնել հայրենիքը, ինքնին ստրկութեան շղթան փշրելու ձգտում մըն է, այո՛, թէկուզ իտալականէ ներշնչուած (Նալպանտեանի հոգուն մատաղ)։ Եօթանասուն եւ երեք տարիներ հայկական պետականութիւն ունենալով եւ նոյնիսկ պետական կառոյցը բազմիցս վերափոխուելով ու հասնելով Հայաստանի երրորդ Հանրապետութեան առաջին տարեդարձին, եւ դեռ ալ շարունակել «թշուառ ու անտէր» երգել ու երգն ալ Հանրապետութեան ճակատին փակցնել՝ իբրեւ պետական հիմն՝ այդ արդէն ենթակայի ենթագիտակցութեան մէջ «շղթայուած ստրուկ» մնալու ախտաւոր ձգտումի մը արտացոլացումն է՝ գիտակցական մակարդակի վրայ։

Վա՛յ քեզ «իմ աչքի լոյս հայ» (մեղա՛յ Աբովեանին)։

Չի՞նչ ասենք, զո՞րն խոստովանենք այդ «*Իտալացի Աղջկայ Երգ*»ի եղանակի մասին։ Բայց «*կաց դու հոգի*», պիտի խրատէր Շէյքսփիրը. արդեօ՞ք արժէ «*բազում աղմուկ վասն ոչինչի*»։ Սակայն, ինչպէ՞ս «հիմի էլ լռենք» երբ այդ «ոչինչը» (մեղա՛յ Նալպանտեանին) կնքուած է իբրեւ օրհներգ, եւ այն ալ պետական հրովարտակով։

Ո՛չ, պէտք չէ՛ լռել։ Ժամանակներ կան, երբ լռութեան «ոսկին» մեղսակցութեանց «մեկենասի» կրնայ վերածուիլ։ Այո՛, բազում աղմուկ է հարկաւոր վասն *ջնջումի* ու վերականգնումի։ Եւ աղմկել՝ Պարոյր Սեւակեան հողածնունդ ձայնով «*բեկանեմ շանթեր, կոչեմ ապրողաց*»։

Ինչ լաւ է ըմբռնած բազմահմուտ երաժշտագէտ Մասսիմօ Միլա-ն թէ՝ «*աղմուկը հողն է, բնութիւնն է, ձայնը մարդն է։ Աղմուկը ձայնին ու երաժշտութեան կը պատկանի այնպէս, ինչպէս մարմնի ֆիզիքական կեանքը կը պատկանի հոգեկան կեանքին։ Աղմուկը ծագումն է, ու այն երաժշտական նիւթն է, որուն ձայնը հոգին ու միտքն է*»։ Գրեթէ նոյն եզրակացութեան տարբերակ մըն է հայոց եռամեծար Վարդապետ Կոմիտասի յորդորանքը թէ՝ «*երաժիշտին մնում է, կամ նրանից պահանջւում է գիտնալ թէ ե՛րբ եւ ի՛նչ չափով աններդաշնակութեան պէտք է դիմի*»։ Պահանջքը ուրեմն՝ ծագման հարազատ աղմուկին ունկ տալն է, մանաւանդ երբ ձայնը այլանդակ է, որովհետեւ հոգեախտ *միտքն է մռայլ* քանզի *ծագումն է շղթայուած*։ Այո՛, գիտակցուած աններդաշնակութեան աղմուկով նաեւ պէտք է հրահրել հոգիները, որ կարելի ըլլայ վերականգնումը ճշմարտապէս *հարազատ ձայնին։*

Թէ ի՞նչն է մռայլ այդ «*թշուառ ու անտէր*» երգի տարօրինակ ձայնին մէջ։--Այլանդակ «կապկում» մը արդարեւ, Բաբելոնի Եբրայեցի ստրուկներու «Va, Pensiero» հանրածանօթ խմբերգին՝ Վերտիի 1842-ի «Նաբուգօ» (Verdi, Nabucco) օփերայէն--։

Հազիւ ձայնաթողուած, եղանակի ձայնանիշերը (նօթաները) անդունդն ի վար կը գլորուին չորեք անգամ (չորս աստիճան)։ Եղանակը կ՝իյնայ հնգեակէն մինչեւ յատականիշը, եւ այդ թաւալումը կը շեշտուի աստիճան առ աստիճան, նոյնիսկ ամբողջութեամբ կրկնուելով։ Շատ ալ կարեւոր չէ այլեւս, թէ երգը ի՛նչ վերիվայրում կ՝ունենայ միջանկեալ եւ նոյնիսկ, թէ ինչպէս կը վերջանայ, որովհետեւ որեւէ եղանակի

մը անմիջական նկարագիրը որոշողը առաւելաբար առաջին երեք նօթաներն են, եւ այդ է որ յիշողութիւնը կ՝արձանագրէ իբրեւ եղանակի մը անմիջական ճանաչողութեան դիմագիծը: Վաստակաւոր երաժշտագէտներ այս յոյժ կարեւոր «կապը» միշտ ի մտի ունեցած են եւ չեն դադրած մատնանշելէ զայն իրենց ուսումնասիրութեանց մէջ, ինչպէս Բրիտանական Թանգարանի հմուտ գիտաշխատողներէն՝ Տէնիս Փարսընզը 1975-77-ին (Denys Parsons, A*re Composers Copycats?*, in New Scientist, March 77) եւ վերջերս՝ 1990-ին, New South Wales Համալսարանի աւագ դասախօս՝ Կրահամ Փօնթը (Graham Pont, *Geography and Human Song*, in New Scientist, January 90):

Արժէ ուրեմն մատնանշել, որ բառի մը ձայնային ելեւէջը որ կազմուած կ՝ըլլայ տառերու եւ շեշտերու դասաւորումով, նոյն բառի երաժշտականութիւնն իսկ է: Ահա այդ երաժշտականութիւնն է որ բառի մը իմաստը կը բացայայտէ, մանաւանդ որ, ինչպէս ցոյց տուած է գիտնական Ա. Քոնտրաթով, «*խօսակցութեան ընթացքին իմաստի մեծագոյն տոկոսը կեդրոնացած կ՝ըլլայ բառի շեշտուած վանկերուն մէջ*» (A. Kondratov, Sound & Signs, 1969): Հանճարեղ Կոմիտասը ընկալած էր նաեւ ա՛յդ յարաբերակցութիւնը դեռ 1905-ին, եւ զայն վերագրած՝ ժողովրդական ստեղծագործութեան բնոյթին, բնոյթ մը՝ որ զգացումներէ անդին առաւելաբար «*մտածումների, գաղափարների հետ գործ ունի*» կ՝ըսէ Կոմիտաս ու կը շարունակէ թէ՝ «*նման տեսակի երաժշտութիւն մը հասկնալու համար երաժշտական շատ մեծ դաստիարակութիւն կարեւոր է*»:

Պէտք է ի մտի ունենալ, որ Հայոց բառերու ձայնային ելեւէջը վայրէջք մը չէ՝ այլ վերելք: Ահա թէ ինչու, ըստ իս, ձայնաթողումներէ ետք սկզբնական նօթանեռու շեշտաւորուած գլորուիլը աննշան հետք է թողած Հայոց ազգային եւ եկեղեցական երգեցողութեանց մէջ: Մեր մեծակերտ «*Անտունի*»ներն իսկ խուսափած են դէպի անդունդ գլորուելու թէկուզ վիշտն են շալակած տանում, ալ ուր մնաց՝ հոգիներու հետ սլացող «*Կռունկ*»ները, «*Ալագեազ*»ները, «*Ծիրանի Ծառ*»երը եւ նոյնիսկ տիեզերական «*Վարար անձրեւ թափող*» հայկեան «*Հով Արէք*»ի սարերն ու ամպերը, սիրտը կրակոցով լցուած «*Շողեր Ջան*»երը, համամարդկային վիշտի ալիքներուն վրայ ծփացող «*Գարուն ա*»-ի հեւքն ու մորմոքը: Չէ՞ որ մեր եկեղեցական թափօրի շարականները, որոնք կրօնական-քայլերգ/ հիմներ եղած են, խուսափած են վայրէջքներէ: Նոյնն է պարագան «*Սուրբ Աստուած*»ի, «*Տէր Ողորմիա*»ի, «*Քրիստոս Ի Մէջ*»ի, «*Խոհուրդ Խորհին*»ի եւ նոյնինքն «*Հանգանակ Հաւատոյ*» կրօնքի գլխաւոր հիմնի սկզբնական ձայնարկումները: Եւ ո՛չ միայն եկեղեցական թափօրները: Հայոց ազատագրական պայքարի նուիրուած լաւագոյն երգերու, ինչպէս՝ «*Կեցցէ Ձէյթուն*»ի («*Քրիստոս Ի Մէջ Մեր Յայտնեցաւ*»ը յիշեցնող), «*Ազատն Աստուած*»ի, նաեւ Սասնայ հերոսական վիպերգութեան «*Դառնամ Օղորմի*»ներու, բոլորի սկզբնական ձայնարկումները վերամբարձ են եւ ո՛չ անկումային:

Այլ բան է անշուշտ մեր սքանչելի «*Հոռովել*»ներու վայրէջքներու պարագան, ինչպէս օրինակ՝ Կոմիտասի յայտնաբերած «*Լոռու Գութաներգ*»ի բացագանչութիւնները: Ըստ Կոմիտասի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան, այդ զմայլելի «*Գութաներգ*»ը

ամբողջութեամբ՝ Եղանակ ու բնագիր, իրենց կշռոյթով, հանգով ու չափով կառուցուած են գոմեշ/եզի հինգ տեսակ բացականչութիւններու վրայ: «*Հոռովել*»ներու բնագրային զրոյցներու սկզբնական ձայնարկումները, սակայն, վերելքով կը շարժին ընդհանրապէս, ինչպէս օրինակ՝ հրաշալի «*Մոկաց Հոռովել*»ի զրոյցը (մշ. Ռ. Աթայեանի):

Միայն մեր ողբերգ-ափսոսներն են, որ կը խորասուզուին, ինչպէս «Սասնայ Մհեր»ի եւ «*Մոկաց Միրզա*»ի ափսոսները, որոնք սակայն, վերջաւորութեան է որ կը գլորուին՝ ողբերգական գունագեղութիւնը «տեսանելի» դարձնելու համար, բայց եւ այնպէս միշտ սկզբնական սլացքով բարձրանալէ ետք՝ հարազատ մնալով դիւցազներգութեան ոգիին ընդհանրապէս, եւ ո՛չ ողբերգութեան՝ մասնաւորապէս:

Ամենայն դէպս ողբերգը օրհներգ չէ: Այլանդակութեան ցպիկն է ատակ նման շփոթութեանց առաջնորդելու: Օրհներգը լոյսն է, ողբերգը՝ ստուեր: Յիշենք մեր խալխի նոքարը. «Դու էն գլխէն լուսաւոր իս խիլքդ խաւարին բաբ մի անի» մանաւանդ երբ կեանքի ստուերն է շատ՝ որովհետեւ լոյսն է տկար, ինչպէս մեր չքնաղ հայրենիքի վիճակն է ներկայիս անտարակոյս: Աւելի եւս էական է ուրեմն, որ լոյս գովերգենք եւ ոչ թէ խաւարապաշտ դառնանք: Չէ՞, որ նոյնինքն «*Ազատն Աստուած այն օրից*» երբ տեսաւ թէ՝ *խաւար կար* իր ստեղծածի վրայ, *թող լինի՛ լոյս* ձայնարկեց, որ լինի լոյս: Եւ *եղեւ լոյս* կ՝երգէ Գիրք Ծննդոցը: Եւ այդ լոյսի մէջ է, եւ ո՛չ իր իսկ ստեղծած *խաւարի* մէջ, որ Արարիչը «*հաճեցաւ շունչ փչել*» մեր «*հողանիւթ շինուածքին, կենդանութիւն պարգեւել»:*

Հայոց հողն ու ջուրը, գիրն ու ձայնը «*ուրի՛շ է, ուրի՛շ*» պիտի երգէր մեր իմաստուն Արութինը:

Այո՛, իրաւունք ունէր Կոմիտաս շեշտելու, թէ «*Իւրաքանչիւր ազգի երաժշտութիւնը իր ազգի հնչական ելեւէջներէն կը ծաւալի: Հայ լեզուն ունի իր յատուկ հնչաւորութիւնը, ուրեմն եւ համապատասխանող երաժշտութիւնը*»: Հայոց լեզուի այդ «*յատուկ հնչաւորութիւնն*» է անշուշտ, որ հայ երաժշտութեան «*քոյր-եղբայր*»ն է ծնած:

Այո՛, պարոնայք եւ տիկնայք, հայրենի երեսփոխաններ. ամբոխավարներու ստուերային ցուցքէն հմայուած՝ սայթաքած էք ձեր «թշուառ ու անտէր»ի ընտրութեամբ: Հայ ժողովուրդի առողջ հոգին բնաւ ծունկի չէ եկած ու անդունդ գլորած նոյնիսկ երբ «*սիրտը նման է էն փլած տուներուն*»: Առաւել եւս, ան սլացած է դէպի Ազատն Մասիս եւ հաստատուած Հայոց Բարձրավանդակին վրայ, ինչպէս մեր հանճարեղ Արամ Խաչատուրեանի հիմնը, որ կարծես հայ ժողովուրդն է ստեղծած զայն: Իսկական օրհներգութիւն մըն է այդ՝ ձայնարկումէն դէպի հնգեակ վերամբարձ ցատկել եւ զանգակատան հնչումներու բազմիցս շեշտաւորումով «բարձրավանդակ'ին վրայ հիմնաւորուիլ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս Խորենացիի մեծակերտ տաղը՝ «*Ծագումն Հրաշագործ*»ը (վերծանումը՝ Ն. Թահմիզեանի) եւ նոյնինքն «*Անտունի*»ն նախերգող Կոմիտասեան դաշնամուրային ղօղանջները:

Այո՛, հայ հանճարի իսկական փայլատակումն է Խաչատուրեանի օրհներգ-հիմնը: Հայոց մշակոյթի հանդէպ ապերախտութիւն է եւ անխղճութիւն՝ խեղճանալ եւ ընդունիլ որ «*նոյնինքը՝ նորին միջակութիւնը*» (Պարոյր Սեւակի հոգուն մատաղ), պղտոր ժամանակներու «*մեծ յաջողակը*» իր «*երանելի ցմահ խակութեամբ*» ցպիկը ձեռին՝ ղեկավար դառնայ վանելու համար հայոց հոգւոյ հարազատ ձայնն ու պայծառ թռիչքը հայոց պետականութեան օրհներգէն:

Մենք ձայնային հազարամեայ մշակոյթ ունէինք եւ ունինք, բայց Կոմիտասով ունեցանք եւ ունինք ձայնային քաղաքակրթութիւն: Արամ Խաչատուրեանը համաշխարհայնօրէն հիմնաւորեց այդ քաղաքակրթութիւնը: Անքաղաքակիրթ արարք է փոխարինել հայկեան հրաշագործ մը անտէրութեան ժամանակավրէպ հոգեբանութեամբ գեղգեղուած անդունդապատումով: Ի զուր չէ երգած մեր լուսապսակ ճակատով Նարեկացին *«Մի՛ տացես ինձ արգանդ սրտի անորդի, եւ ստինս աչաց ցամաքեալս, ով ամենագութ»; «Մի՛ պակասցուցաներ զյաջողուած աջոյս՝ առ ի զլուսոյդ մասունս բաշխել; Մի՛ զհովիտ հանճարոյս ստուերական պահեր»:*

Այո՛, իմ աչքի լոյս երեսփոխաններ, մեղայ ասացէք Ազատն Աստծոյ եւ ունկ տուէք Հայոց հարազատ ձայներուն եւ պաշտպան կանգնեցէք Կոմիտասեան քաղաքակրթութեան, որ մենք բոլորս միասին երգենք մեր Հայոց Պետականութեան Օրհներգը՝ Արամ Խաչատուրեանի գեղօնաշունչ Հիմնը, եւ ինչո՞ւ չէ, այո՝ նոյնինքն Սարմէնաշունչ, բայց նոր՝ վերծանուած տաղերով. ահա այսպէս.

Արմենական, արեւահամ Հայաստան
Բազում դարեր դաժան ճամբայ դու անցար
Քաջ որդիք քո մաքառեցին քեզ համար
Որ դառնաս դու Մայր Հանրենիք հայութեան:
(կրկներգ)

Փառք քեզ միշտ փառք Արմենական Հայաստան
Աշխատասէր ճարտարագործ շինարար
Ժողովրդիդ սուրբ հաւատքով անսասան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագան:

Մաշտոցն անմահ մեզ հուրն անշէջ պարգեւեց
Մեր դէմ շողաց երջանկաբեր այգաբաց
Վարդանանցը Սարդարապատով կնքուեց
Եւ տուեց մեզ նոր կեանք եւ յոյս փառապանծ:

(կրկներգ)
Փառք քեզ միշտ փառք Արմենական Հայաստան

Արարատի Մասիներու կարօտով
Մենք կերտում ենք արդարախոհ պետութիւն
Կոմիտասեան, Անդրանիկեան մեծ սիրով
Հայոց տունը ազատ անկախ պահպանում:
(կրկներգ)

Փառք քեզ միշտ փառք Արմենական Հայաստան

Այո՛, թանկագին հայրենակիցներ,
Հայոց սրտի խնդումը ծովից դուրս հանել է պէտք՝ Նաեւ իր հիմն-օրհներգով:

Թող փշրուի թշուառ ու անտէրի ժանտ շղթան Հայոց պետականութեան հիմնի վիզէն:
Օրհնեալ ըլլայ վերականգնումը Խաչատուրեանի հայկեան Փառերգին՝
Հայաստանի Հանրապետութեան հրաշալի հիմներգին:

Թող լոյս լինի եւ լոյս զուարթ Հայոց թանկագին հանրապետութեան քաղաքակիրթ երթը:

Ահաւասիկ Սարմենաշունչ «Խօսք»ի առաջադրուած տարբերակը խարսխուած՝
Արամ Խաչատուրեանի Հայաստանի Հանրապետութեան Գեղօնաշունչ Հիմներգին

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Վերջերս ձեռքս անցաւ Լեւոն Հախվերդեանի կազմած ու ծանօթագրած գիրքը, **Յ. Թումանեանը եւ Հայոց Պատմական Ճակատագիրը**, Երեւան-2008.

Ուշի ուշով կարդացի մեր ամենայն Հայոց բանաստեղծի հեռատես գրութիւնները: **"Վան եւ Երեւան**" վերնագրուած 1915ի յօդուածը անմիջապէս հիացմունքս գրաւեց, տեսնելով որ ինքն ալ ինչ ըսած է այն ատեն, եւ ամենայն հաւանականութեամբ առաջին անգամ ըլլալով, ***Մեր Հայրենիք թշուառ, անտեր*** երգի մասին...Ահաւասիկ իր գրածը – էջ 133

"Էլ Հայ ժողովուրդը էս տեսակ լալկան երգ չի երգելու, էլ Հայ բանաստեղծը էս տեսակ երգ չի յօրինելու Վանի պատերազմից հետոյ":

Խ. Ի. Փիլիկեան, Յունուար 2011